

Методологічні пояснення

Система національних рахунків (СНР) – це сукупність показників послідовного та взаємопов'язаного опису найважливіших процесів і явищ економіки: виробництва, доходів, споживання, нагромадження капіталу та фінансів. Ця система застосовується в умовах ринкових відносин.

Національні рахунки розробляються Державним комітетом статистики згідно з стандартом СНР, прийнятим міжнародними організаціями у 1993 р.

Відповідно до міжнародного стандарту у СНР інституційні одиниці групуються в п'ять секторів:

- нефінансові корпорації, до яких належать інституційні одиниці, які займаються ринковим виробництвом товарів і послуг для продажу за цінами, що покривають витрати виробництва і дають прибуток;
- фінансові корпорації – комерційні інституційні одиниці, що спеціалізуються на фінансових послугах чи допоміжній фінансовій діяльності (банки, страхові компанії тощо);
- сектор загального державного управління, до якого належать органи управління центрального та місцевого рівнів, некомерційні бюджетні організації, фонди соціального страхування;
- сектор домашніх господарств, що об'єднує фізичних осіб як споживачів, а в деяких випадках як фізичних осіб-підприємців;
- сектор некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства (НКОДГ), до якого входять інституційні одиниці, створені окремими групами домашніх господарств для забезпечення їх політичних, релігійних і професійних інтересів, а також для надання соціально-культурних послуг (соціально-культурні підрозділи нефінансових корпорацій) безоплатно або за цінами, що не мають економічного значення.

У СНР відображається розвиток економіки на різних стадіях процесу відтворення, показується рух товарів і послуг, а також стан виробництва та використання валового внутрішнього продукту (валової доданої вартості).

Стадія виробництва характеризується показниками випуску, проміжного споживання, валового внутрішнього продукту (валової доданої вартості).

Випуск – це вартість товарів і послуг, що є результатом виробничої діяльності одиниць – резидентів у звітному періоді.

Проміжне споживання містить витрати на товари та послуги, які використані інституційними одиницями для виробничих потреб.

Валова додана вартість (ВДВ) розраховується як різниця між випуском в основних цінах та проміжним споживанням. Вона містить у собі первинні доходи, що створюються учасниками виробництва і розподіляються між ними.

У національних рахунках використовуються два рівні показників і два методи оцінки. Для економіки в цілому результати вимірюються випуском товарів і послуг та валовим внутрішнім продуктом у ринкових цінах, для секторів і видів економічної діяльності – випуском в основних цінах і валовою доданою вартістю.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) на стадії виробництва визначається як різниця між випуском у ринкових цінах та проміжним споживанням у цінах покупців або як сума валових доданих вартостей видів економічної діяльності і податків на продукти за виключенням субсидій на продукти.

Номинальний ВВП - це обсяг ВВП у поточних (фактичних) цінах.

Реальний ВВП - це обсяг ВВП в цінах періоду, який прийнятий за базу порівняння.

Індекс-дефлятор ВВП - це сукупність індексів цін, які надають узагальнену характеристику їх змін у звітному періоді порівняно з цінами періоду, прийнятого для порівняння.

Податки на продукти включають податки, величина яких безпосередньо залежить від кількості чи вартості товарів і послуг, вироблених, реалізованих або імпортованих виробничою одиницею – резидентом.

Субсидії на продукти – це відшкодування з державного бюджету підприємствам у порядку державного регулювання цін на сільськогосподарську та іншу продукцію, для покриття поточних збитків підприємств, поліпшення їх фінансового становища шляхом поповнення оборотних коштів або компенсації окремих витрат.

Стадія утворення доходу на рівні ВВП характеризується такими показниками: оплатою праці найманих працівників, податками та субсидіями на виробництво та імпорт (на рівні ВДВ – іншими податками та субсидіями, пов'язаними з виробництвом) та валовим (чистим) прибутком.

Оплата праці найманих працівників являє собою винагороду в грошовій та натуральній формі (оцінену у грошовому вираженні), яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за роботу, виконану у звітному періоді резидентним підприємством, незалежно від того, є дані працівники резидентами чи нерезидентами. Оплата праці обчислюється на підставі нарахованих сум і містить фактичні та умовні внески на соціальне страхування.

Податки на виробництво та імпорт включають податки на продукти та інші податки, пов'язані з виробництвом, а субсидії на виробництво та імпорт – субсидії на продукти та інші субсидії, пов'язані з виробництвом.

Інші податки, пов'язані з виробництвом, включають платежі підприємств і організацій до державного та місцевих бюджетів, державних цільових фондів у зв'язку з використанням ресурсів та одержанням дозволів на специфічні види діяльності.

До **інших субсидій, пов'язаних з виробництвом**, належать ті, що надаються для здійснення певної економічної та соціальної політики щодо використання ресурсів.

Валовий (чистий) прибуток – **показник, що характеризує перевищення доходів над витратами, які підприємства мають у результаті виробництва. Чистий прибуток визначається шляхом виключення з валового прибутку споживання основного капіталу.**

На **стадії використання ВВП** розраховується як сума кінцевого споживання товарів і послуг, валового нагромадження, сальдо експорту-імпорту товарів і послуг.

Кінцеве споживання товарів і послуг складається з витрат домашніх господарств на власне кінцеве споживання, витрат державних закладів для задоволення індивідуальних та колективних потреб суспільства, а також витрат на індивідуальне кінцеве споживання некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства.

Валове нагромадження розраховується як сума валового нагромадження основного капіталу, зміни запасів матеріальних оборотних коштів та придбання за виключенням вибуття цінностей.

Валовий регіональний продукт.

На регіональному рівні узагальнюючим показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, є валовий регіональний продукт (ВРП) .

Валовий регіональний продукт у ринкових цінах визначається як сума валової доданої вартості усіх видів економічної діяльності, включаючи чисті податки на продукти.

Валова додана вартість розраховується як різниця між випуском та проміжним споживанням кожного виду економічної діяльності, зменшена на величину оплати послуг фінансових посередників. Вона містить у собі первинні доходи, що створюються учасниками виробництва.

Чисті податки – це податки на продукти за виключенням субсидій на продукти.

Податки на продукти - це податки, які справляються пропорційно кількості або вартості товарів і послуг, вироблених, реалізованих або імпортованих виробничою одиницею-резидентом. До них відносяться податок на додану вартість, акцизний збір, імпортні та експортні мита, податок з реклами, готельний збір, єдиний податок на підприємницьку діяльність, збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства, митні збори, відрахування від плати за транзит природного газу, нафти та аміаку через територію України тощо.

Субсидії на продукти – це, перш за все, субсидії, які надаються пропорційно кількості або вартості продуктів та послуг, реалізованих на внутрішньому ринку або експортованих виробничою одиницею-резидентом. Вони включають відшкодування із державного та місцевих бюджетів підприємствам у порядку державного регулювання цін на сільськогосподарську та іншу продукцію. Другий різновид таких субсидій призначається для покриття поточних збитків підприємств (зокрема, житлово-комунального господарства, установ культури тощо), поліпшення їхнього фінансового становища шляхом поповнення оборотних коштів або компенсації окремих витрат.